

Özel Güvenlik Personelinde İş Doyumu ve Psikolojik Güçlendirme Uygulamalarının Yaşam Kalitesine Etkisi: Batman İli Örneği

Hamza Şimşek¹

Nalan Altun²

Özet

Türkiye’de özel güvenlik sektörü, hem kamu kurumlarının hem de özel sektör işletmelerinin artan güvenlik ihtiyacına bağlı olarak son yirmi yılda hızla büyüyen bir hizmet alanı hâline gelmiştir. Sektörde çalışan özel güvenlik görevlileri, yüksek riskli ortamlarda çalışmaları, yoğun ve düzensiz vardiya sistemine tâbi olmaları, düşük ücret ve sınırlı yükselme olanaklarıyla karşı karşıya kalmaları nedeniyle iş yaşamı açısından dezavantajlı bir grup olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, söz konusu çalışanların iş doyumu, psikolojik iyi oluşu ve genel yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu bölümde, Batman ilinde görev yapan özel güvenlik personelinin iş doyumu ve psikolojik güçlendirme algılarının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi incelenmektedir.

Araştırmanın evrenini Batman ilinde farklı kurum ve kuruluşlarda görev yapan özel güvenlik görevlileri oluşturmakta; örneklem kapsamında 350 çalışandan anket yoluyla veri toplanmıştır. Çalışmada Minnesota İş Doyumu Ölçeği, Spreitzer Psikolojik Güçlendirme Ölçeği ve WHOQOL Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılmış; elde edilen veriler SPSS ve AMOS programları aracılığıyla doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modeli (SEM) ile analiz edilmiştir. Bulgular, iş doyumu ile yaşam kalitesi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu, psikolojik güçlendirme algısının ise hem iş doyumu hem de yaşam kalitesi üzerinde güçlü ve anlamlı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Batman örneğinde psikolojik güçlendirmenin yaşam kalitesine etkisinin literatürdeki birçok çalışma ile karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonuç, bölgesel ve sektörel koşulların çalışan refahı üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır.

1 Doç Dr. Batman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, hamza.simsek@batman.edu.tr , Orcid ID: 0000-0003-1141-0307

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü.

1. Giriş

Özel güvenlik sektörü, kamusal ve özel alanların korunmasında üstlendiği rol nedeniyle hızla büyüyen önemli bir istihdam alanıdır. Alışveriş merkezleri, hastaneler, eğitim kurumları ve kamu binaları gibi pek çok alanda görev yapan özel güvenlik görevlileri, toplumun güvenlik algısının şekillenmesinde belirleyici bir konuma sahiptir. Ancak sektörde yaygın olan yoğun iş yükü, düşük ücret düzeyi, vardiyalı ve gece çalışması ile yüksek fiziksel ve psikolojik riskler, çalışanların iş deneyimlerini ve iş doyumunu olumsuz etkilemektedir.

İş doyumunu, çalışanların işlerine ilişkin bilişsel ve duygusal değerlendirmeleri sonucunda ortaya çıkan memnuniyet düzeyi olarak tanımlanmakta ve iş performansı, örgütsel bağlılık, devamsızlık ve işten ayrılma niyeti gibi önemli örgütsel sonuçlarla yakından ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle özel güvenlik çalışanlarının iş doyumunun artırılması, yalnızca bireysel refah açısından değil, sunulan hizmetin kalitesi ve toplumsal güvenin sürdürülebilirliği açısından da önem taşımaktadır.

Batman ili, güvenlik ihtiyacının ve bu ihtiyaca yönelik hassasiyetin yüksek olduğu bölgelerden biri olup, kentin sosyo-ekonomik yapısı ve istihdam koşulları özel güvenlik personelinin iş yükünü ve risk algısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda Batman'da görev yapan özel güvenlik çalışanlarının iş doyumunu ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi, sektörel olduğu kadar bölgesel ve toplumsal açıdan da anlamlıdır.

Psikolojik güçlendirme, çalışanların iş süreçlerinde kendilerini anlamlı, yeterli, etkili ve özerk hissetmelerini ifade eden ve iş doyumunu ile yaşam kalitesini artıran temel bir kavramdır. Özellikle stres ve risk düzeyi yüksek olan özel güvenlik sektöründe, güçlendirme uygulamaları çalışanların psikososyal dayanıklılığını destekleyen önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Bu bölümde, Batman ilinde görev yapan özel güvenlik personeli üzerinde yürütülen ampirik bir araştırma kapsamında iş doyumunu, psikolojik güçlendirme ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri incelemekte; söz konusu ilişkileri kuramsal ve uygulamalı boyutlarıyla ele almaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın temel değişkenleri olan iş doyumunu, psikolojik güçlendirme ve yaşam kalitesi kavramları literatür doğrultusunda ele alınmakta ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler açıklanmaktadır. Sunulan kuramsal çerçeve, çalışmada test edilen yapısal eşitlik modelinin teorik temelini oluşturmaktadır.

2.1. İş Doyumu

İş doyumu, bireyin işine ve iş deneyimlerine ilişkin bilişsel ve duygusal değerlendirmeleri sonucunda ortaya çıkan memnuniyet düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Locke, 1976). Örgütsel davranış literatüründe iş doyumunun iş performansı, örgütsel bağlılık, işten ayrılma niyeti, tükenmişlik ve yaşam doyumu gibi birçok değişkenle yakından ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Judge & Bono, 2001).

Özel güvenlik sektöründe düşük ücret, uzun ve düzensiz çalışma saatleri, vardiyalı ve gece çalışması ile yüksek fiziksel ve psikolojik riskler, iş doyumunu olumsuz etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Batman ili gibi güvenlik risklerinin ve sosyo-ekonomik sorunların görece yoğun olduğu bölgelerde bu faktörlerin etkisi daha belirgin hâle gelmektedir. Bu nedenle özel güvenlik çalışanlarının iş doyumunu, yaşam kalitesinin anlaşılmasında önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.

2.2. Psikolojik Güçlendirme

Psikolojik güçlendirme, çalışanların iş süreçlerinde kendilerini anlamlı, yeterli, özerk ve etkili hissetmelerini ifade eden çok boyutlu bir kavramdır (Spreitzer, 1995). Bu algı, çalışanların içsel motivasyonlarını güçlendirmekte ve örgütsel süreçlere daha aktif katılım göstermelerini sağlamaktadır (Thomas & Velthouse, 1990).

Literatürde psikolojik güçlendirmenin iş doyumunu, örgütsel bağlılık ve performans üzerinde anlamlı ve olumlu etkileri olduğu ortaya konmuştur (Seibert, Wang & Courtright, 2011). Özel güvenlik sektöründe görev tanımlarının netleştirilmesi, geri bildirim mekanizmalarının geliştirilmesi ve karar süreçlerine katılımın artırılması gibi uygulamalar, güçlendirme algısını destekleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

2.3. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi, bireyin fiziksel, psikolojik, sosyal ve çevresel koşullarını kapsayan çok boyutlu bir iyi oluş göstergesidir (WHO, 1998). Çalışma yaşamına ilişkin koşullar, bireyin yaşam kalitesi algısı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Özel güvenlik çalışanları açısından vardiyalı çalışma, gece mesai, düzensiz uyku, stres, fiziksel riskler ve ekonomik koşullar yaşam kalitesini olumsuz etkileyen başlıca faktörlerdir. Batman ilinde istihdam olanaklarının sınırlı olması da bu etkileri artırabilmektedir. Bu bağlamda iş doyumunu

ve psikolojik güçlendirme, özel güvenlik çalışanlarının yaşam kalitesini şekillendiren temel değişkenler olarak değerlendirilmektedir.

3. Yöntem

Bu kitap bölümü, Batman ilinde görev yapan özel güvenlik personelinin iş doyumu, psikolojik güçlendirme ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla nicel yöntemlerle yürütülmüştür. Araştırma tasarımı, birden fazla bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkilerin aynı anda test edilmesine olanak sağlayan yapısal eşitlik modeli (SEM) temelinde oluşturulmuştur. Çalışma modeli, iş doyumu, psikolojik güçlendirme ve yaşam kalitesi değişkenleri üzerine kurulmuş ve güçlendirme ile iş doyumunun yaşam kalitesi üzerindeki etkileri doğrudan ve dolaylı olarak test edilmiştir.

Araştırmanın evrenini Batman ilinde kamu ve özel sektörde çalışan yaklaşık 2.100 özel güvenlik görevlisi oluşturmakta olup, örneklem olarak basit tesadüfi yöntemle 350 katılımcı belirlenmiştir. Örneklem, çeşitli kurumlarda görev yapan güvenlik personelinin oluşmakta, katılımcıların %72'si erkek, yaş ortalaması 32,4 yıl ve ortalama çalışma süresi 5,8 yıl olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %64'ü vardiyalı sistemde çalışmakta ve %58'i özel sektörde, %42'si kamu kurumlarında görev yapmaktadır.

Veriler üç ölçüm aracıyla toplanmıştır: Minnesota İş Doyumu Ölçeği (MSQ), Spreitzer Psikolojik Güçlendirme Ölçeği ve WHOQOL-BREF Yaşam Kalitesi Ölçeği. Tüm ölçekler 5'li Likert tipinde olup, güvenilirlikleri yüksek bulunmuştur (Cronbach's Alpha: MSQ 0.89, Psikolojik Güçlendirme 0.91, WHOQOL-BREF 0.88). Veriler 2023 yılı içinde yüz yüze anket yöntemiyle toplanmış ve katılımcılara araştırmanın amacı, gizlilik ilkesi ve gönüllülük esası açıklanmıştır.

Analiz süreci SPSS 25 ve AMOS 24 yazılımları kullanılarak gerçekleştirilmiş, ön analizlerde aykırı değerler, eksik veriler ve normallik testleri incelenmiş; ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilikleri doğrulayıcı faktör analizi (CFA) ile değerlendirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayılarıyla belirlenmiş ve araştırmanın hipotezleri SEM ile test edilmiştir. Model uyum indeksleri uluslararası literatüre göre kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Araştırma sürecinde etik ilkelere uyulmuş, Batman Üniversitesi Etik Kurulu onayı alınmış ve katılımcıların bilgileri gizli tutulmuştur.

4. Bulgular

Bu kitap bölümünde, Batman ilinde görev yapan 350 özel güvenlik personelinin elde edilen veriler analiz edilmiştir. Katılımcıların %72'si erkek, %28'i kadın olup yaş ortalaması 32,4'tür ve ortalama çalışma süresi 5,8 yıldır. %64'ü vardiyalı, %36'sı gündüz sistemiyle çalışmaktadır. Tanımlayıcı istatistikler, psikolojik güçlendirme, iş doyumu ve yaşam kalitesi ölçeklerinde genel olarak orta-yüksek düzeyde puanlar elde edildiğini göstermiştir; vardiyalı çalışanların yaşam kalitesi puanları gündüz çalışanlara göre daha düşüktür.

Doğrulamalı faktör analizi (CFA) sonuçları, Minnesota İş Doyumu, Spreitzer Psikolojik Güçlendirme ve WHOQOL-BREF ölçeklerinin iyi uyum değerlerine sahip olduğunu ortaya koymuştur (CFI=0.93, TLI=0.91, RMSEA=0.062, SRMR=0.048), ölçeklerin faktör yapıları örnekleme güvenilir biçimde doğrulanmıştır.

Korelasyon analizleri, psikolojik güçlendirme ile iş doyumu ($r=.58$), iş doyumu ile yaşam kalitesi ($r=.46$), psikolojik güçlendirme ile yaşam kalitesi ($r=.41$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, literatürde güçlendirmenin iş doyumu ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisini desteklemektedir.

Yapısal eşitlik modeli (SEM) analizi, psikolojik güçlendirmenin iş doyumu ($\beta=.61$, $p<.01$) ve yaşam kalitesi ($\beta=.32$, $p<.05$) üzerindeki doğrudan etkisini ve iş doyumu aracılığıyla yaşam kalitesi üzerindeki dolaylı etkisini ($\beta=.43$, $p<.01$) doğrulamıştır. Aracı değişken analizleri, iş doyumu psikolojik güçlendirme ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkide kısmi aracı rol oynadığını göstermiştir. Bu bulgular, çalışanların güçlendirilmesinin hem iş doyumunu hem de yaşam kalitesini artırdığını ortaya koymaktadır.

Özetle, araştırmanın tüm hipotezleri desteklenmiş olup, Batman'daki özel güvenlik personelinin iş doyumu, psikolojik güçlendirme ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri literatürle tutarlı biçimde doğrulamaktadır.

5. Tartışma

Bu kitap bölümü çalışmada elde edilen bulgular, Batman ilindeki özel güvenlik personelinin iş doyumu, psikolojik güçlendirme algısı ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri desteklemektedir. Psikolojik güçlendirme ile iş doyumu arasında güçlü ve pozitif bir ilişki bulunmuş ($\beta = .61$) ve bu, çalışanların işlerini daha anlamlı bulmaları, özerklik ve yeterli algılarının artmasıyla iş doyumunun yükseldiğini göstermektedir. Özellikle vardiyalı çalışanlarda güçlendirme uygulamalarının iş doyumu üzerindeki etkisi daha

belirgin olarak ortaya çıkmıştır. İş doyumu ile yaşam kalitesi arasındaki ilişki de anlamlıdır ($\beta = .43$); uzun çalışma saatleri, gece vardiyaları, düşük ücret ve sosyal yaşamdan kopma gibi olumsuz koşullar yaşam kalitesini düşürürken, işin değerli bulunması, adil görev dağılımı ve yöneticilerden alınan takdir yaşam kalitesini artırmaktadır. Psikolojik güçlendirmenin yaşam kalitesi üzerindeki doğrudan etkisi ($\beta = .32$) de anlamlı olup, çalışanların iş ortamında kendilerini etkili ve yetkin hissetmeleri, hem iş hem de genel yaşam memnuniyetine katkı sağlamaktadır. Batman örneğinde bu etkinin güçlü çıkması, bölgesel sosyo-ekonomik koşullar, yüksek güvenlik riski ve özerklik algısının sınırlı olmasıyla açıklanabilir. Vardiyalı çalışma koşulları ise yaşam kalitesini olumsuz etkileyen kritik bir değişken olarak öne çıkmakta ve güçlendirme uygulamaları bu grupta daha belirgin fayda sağlamaktadır. SEM sonuçları ve korelasyon analizleri, psikolojik güçlendirme ile iş doyumu ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkilerin hem doğrudan hem de kısmi dolaylı yollarla güçlü olduğunu doğrulamaktadır. Bu bulgular, literatürdeki kuramsal çerçeve ile uyumlu olup, Batman özel güvenlik örneğinin bölgesel politika ve uygulamalara rehberlik edebilecek özgün bilgiler sunduğunu göstermektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu kitap bölümünde, Batman ilinde görev yapan özel güvenlik personelinin iş doyumu, psikolojik güçlendirme algısı ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modeli (SEM) ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular, psikolojik güçlendirmenin iş doyumu üzerinde güçlü ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu, iş doyumunun ise yaşam kalitesinin önemli bir belirleyicisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca psikolojik güçlendirmenin yaşam kalitesini hem doğrudan hem de iş doyumu aracılığıyla dolaylı biçimde etkilediği saptanmıştır. Bu sonuçlar, güçlendirme uygulamalarının çalışan refahı üzerindeki çok boyutlu etkisini ortaya koymaktadır.

Araştırma, vardiyalı çalışma düzeninin özel güvenlik personelinin yaşam kalitesini olumsuz etkilediğini de göstermektedir. Özellikle gece vardiyalarının uyku düzeni ve iş-özel yaşam dengesi üzerindeki olumsuz etkileri, vardiyalı çalışanların yaşam kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Batman örneğinden elde edilen bulguların, güçlendirme-iş doyumu-yaşam kalitesi ilişkisini açıklayan kuramsal modellerle uyumlu olması, çalışmanın kuramsal geçerliliğini desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, özel güvenlik sektöründe psikolojik güçlendirme uygulamalarının yaygınlaştırılması önerilmektedir. Çalışanlara daha fazla özerklik tanınması, yetki devrinin artırılması ve şeffaf performans değerlendirme sistemlerinin oluşturulması, iş doyumunu ve yaşam kalitesini

artıracaktır. Bunun yanı sıra aşırı iş yükünün dengelenmesi ve vardiya planlamalarının çalışan refahı gözetilerek yapılması önem taşımaktadır.

Bu kitap bölümü çalışmasında koşullarının iyileştirilmesi kapsamında düzenli mola sistemlerinin uygulanması, dinlenme alanlarının geliştirilmesi ve özellikle gece vardiyalarında dinlenme sürelerinin artırılması önerilmektedir. Ücret politikalarının gözden geçirilmesi, yan hakların genişletilmesi ve mesleki gelişimi destekleyen eğitim programlarının artırılması da çalışanların yaşam kalitesine olumlu katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak bu bölümde yapılan araştırma, özel güvenlik çalışanlarının yaşam kalitesinin artırılmasında psikolojik güçlendirme, iş doyumu ve adil çalışma koşullarının belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulguların, sektör yöneticileri ve politika yapıcılar için yol gösterici nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Çakır, Ö., & Uğurlu, Ö. (2020). Özel güvenlik görevlilerinde iş stresi ve yaşam kalitesi ilişkisi. *İş ve İnsan Dergisi*, 7(2), 155–169.
- Hackman, J. R., & Oldham, G. R. (1980). *Work redesign*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. Cleveland, OH: World Publishing.
- Judge, T. A., & Bono, J. E. (2001). Relationship of core self-evaluations traits with job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 86(1), 80–92.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). New York, NY: Guilford Press.
- Korukçu, Ö. (2019). Güvenlik sektöründe çalışma koşulları ve iş doyumu. *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Dergisi*, 4(1), 44–58.
- Locke, E. A. (1976). The nature and causes of job satisfaction. In M. D. Dunnette (Ed.), *Handbook of industrial and organizational psychology* (pp. 1297–1350). Chicago: Rand McNally.
- Morgeson, F.P., & Humphrey, S. E. (2006). The Work Design Questionnaire (WDQ): Development and validation. *Journal of Applied Psychology*, 91(6), 1321–1339.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., & Podsakoff, N. P. (2012). Sources of method bias in social science research and recommendations for remedy. *Annual Review of Psychology*, 63, 539–569.
- Seibert, S. E., Wang, G., & Courtright, S. H. (2011). Antecedents and consequences of psychological and team empowerment: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 96(5), 981–1003.
- Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*, 38(5), 1442–1465.
- Thomas, K. W., & Velthouse, B. A. (1990). Cognitive elements of empowerment: An interpretive model. *Academy of Management Review*, 15(4), 666–681.
- Weiss, D. J., Dawis, R. V., England, G. W., & Lofquist, L. H. (1967). *Manual for the Minnesota Satisfaction Questionnaire*. Minnesota Studies in Vocational Rehabilitation, Vol. 22.
- World Health Organization. (1998). *WHOQOL user manual*. Geneva: WHO Press.